

Politolog profesor Oskar Krejčí komentuje současné dění: Sledovací programy. Abyste nezpochybňovali názory z ČT. Izolace USA kvůli viru. Pravá podstata Ameriky (Rozhovor)

- CZ24 News | 10. července 2020

USA: „Právě poslal dvě letadlové lodě do oblasti čínského vojenského cvičení v Jihočínském moři...“

Politolog Oskar Krejčí komentuje v rozhovoru nejen kroky prezidenta Donalda Trumpa. Reakci Bílého domu na pandemii považuje za opožděnou a chaotickou. Profesor také porovnává čísla z Ruska a jiných států. „Na tom se nedá propagandisticky vydělat. Koronavirus je lidské neštěstí. Posmívat se někomu, že u něj umírá více lidí, se rozhodně nevyplatí,“ podotýká. Zároveň uvedl: „Chápání lidských práv jako svévole spojené se zbytečností porozumět problémům druhých je součástí amerického individualismu. Je to ve svém celku občanská společnost bez občanských ctností. Samozřejmě se zářnými výjimkami.“

„Svět staví zeď, aby udržel Ameriku mimo,“ zní název článku Farhada Manjoo v New York Times. Naráží tak na skutečnost, že státy Schengenu k sobě nepouštějí občany USA z obavy před zavlečením další vlny COVID-19. Ocítají se USA v jakési faktické izolaci?

Izolace je oboustranná. Například Harvard oznámil, že nepřijme na podzim zahraniční studenty. Problém s koronavirem je tak výrazný, že se bojí lidé i politici na obou stranách oceánu. Je to ale dočasné, jen je otázkou, jak dlouho to potrvá. Nezdá se ale, že by aktuální situace s COVID-19 nějak zásadně proměnila vztahy mezi Evropou a Spojenými státy.

Do jaké míry leží vina za současné americké těžkosti na prezidentu Donaldu Trumpovi?

Osobně si myslím, že reakce Bílého domu na pandemii byla opožděná a chaotická. Prezident Trump má tendenci svalovat vinu na Čínu a WHO, ale některé jiné státy ve stejné situaci reagovaly pružněji. Evidentně je chyba na straně USA. Nebyly schopné vygenerovat centrální strategii. Už hurikán Katrina v roce 2005 ukázal, že Spojeným státům chybí vnitřní bezpečnostní systém reagující na přírodní katastrofy. Postrádají instituce, které by dokázaly včas celoplošně reagovat. Je smutným paradoxem, že Ředitelství pro globální zdravotní bezpečnost a bioobranu při Národní bezpečnostní radě, vytvořené za Obamova prezidentství, Trump v roce 2018 rozpustil. Delimitace odpovědnosti na jednotlivé státy Unie vypadá na první pohled sympaticky, protože guvernéri mohou reagovat pružně na konkrétní místní situaci. Když ale mezi státy ponecháte volné cestování, důchodci z nakaženého New Yorku vyjedou na Floridu. Pravděpodobnost, že rozšíří koronavirus, se pak rovná sto procentům.

Z Washingtonu přišla zpráva, že Spojené státy formálně ukončily odchod z WHO. Zároveň však Joe Biden oznámil, že v případě jeho vítězství v prezidentských volbách se hned první den USA do WHO vrátí. Samozřejmě přidal, že převezmou vůdcovskou roli. Je vidět, že vnímání WHO jako nepřítele není v USA obecně přijímaný princip ani uvnitř politické elity.

S průběhem pandemie také zesiluje kritika USA v čínských a ruských médiích. Může tamní

propaganda z amerických problémů zásadnějším způsobem profitovat?

Ne. Sleduji jak ruská, tak čínská média, ta jen v angličtině, a necítím nárůst protiamerických hesel. Ani škodolibost. Na tom se nedá propagandisticky vydělat. Koronavirus je lidské neštěstí. Posmívat se někomu, že u něj umírá více lidí, se rozhodně nevyplatí. Samozřejmě že Donald Trump neřekne koronavirus, ale „čínský virus“. To je záměrné, propagandistické použití přídavného jména, které navozuje pocit úmyslu. Ale to jsou okrajové věci. Samozřejmě že s tím může Bílý dům spojit sankce, ale to souvisí s obecnou politikou Bílého domu, ne s koronavirem – ten by posloužil jen jako záminka.

Čím si v případě nemoci COVID-19 vysvětlit ten obrovský rozdíl mezi velmocemi? USA hlásí cca tři miliony nakažených a 135 tisíc mrtvých, Rusko čtyřikrát méně nakažených a 13x méně mrtvých. Čína dokonce tvrdí, že se již šíření nákazy podařilo zastavit, země eviduje 36x méně nakažených než USA, obětí pak má být 29x méně.

To je jedna z nejzajímavějších otázek, ale byl bych opatrný. Odpověď vyžaduje chladnou analýzu. Informací máme málo. V pozadí rozdílu je více faktorů: proočkovanost, struktura zdravotního systému, obecná informovanost obyvatel, politická kultura. Nehraje se jen na rozdíl mezi Ruskem a Spojenými státy. Co Brazílie, Vietnam, Indie, Peru? Co stát, to jiný přístup a jiné výsledky. Tzv. analytici, kteří už nyní vnucují vysvětlení, proč se to tak děje, jen hádají z křišťálové koule.

Kritici Číny natvrdo říkají, že země o číslech lže. Je to podle vás možné? A máme věřit údajům z Ruska?

Ve hře jsou dva faktory. Předně žádná ze statistik není přesná. Jak definovat smrt na koronavirus, když byl organismus oslabený jinými chorobami? Lze jen definovat tendence, jestli se daří koronavirus zvládnout. Druhá věc je, zda někdo záměrně lže. To se mi nechce věřit. Mohou se mýlit, ale že by záměrně lhali? Na tom se nedá vydělat. WHO má poměrně slušnou informační strukturu po celém světě. Záměrné falšování by se dříve či později podařilo odhalit. Teď se souhlasem Pekingu odjela skupina expertů WHO do Číny, aby vyšetřovala počátek pandemie.

Každá země nějak na vzniklou situaci reaguje. Politické elity jsou ve vztahu s pandemií COVID-19 většinou amatéři. Lékařů je mezi politiky minimum. Státníci se učí za pochodu, jsou plní nedůvěry a strachu. Že jsou reakce zpočátku chaotické, je přirozené. Záleží na intelektu a ochotě rozdělit se o pravomoci s odborníky při řešení problému. Také je důležité, zda se podaří vytvořit celonárodní konsenzus o základních otázkách boje s koronavirem. V tom se jednotlivé státy liší. V podstatě ale vždy, v každé krizové situaci, ať jde o válku, nebo koronavirus, vycházejí státníci a vojevůdci z neúplných informací. Přesto elity musejí rozhodnutí přijmout. Rozhodují při nedostatku informací, zavaleni spoustou emocí a ideologických předsudků. I když se to zdá paradoxní, právě ideologické předsudky umožňují překonat nedostatek informací ve chvíli, kdy si situace vyžaduje rozhodnutí. Až dodatečně, při zpětné analýze, se dobrý analytik dokáže oprostít od emocí a získat dostatek informací. Znovu shrnuji: reakce Bílého domu byla opožděná a chaotická, ale věcně vše bude možné vyhodnotit až s odstupem.

Ozývají se i varovné hlasy, že současné problémy v USA mohou u jistých skupin lidí vyvolávat snahu poohlížet se po alternativách. Můžeme předpokládat, že i Spojené státy zažijí v příštích letech tlak na změnu zřízení, například k větší koncentraci moci?

To je velmi zajímavá otázka. Co je problémem v reakci Spojených států? Nejde jen o talent či neprofesionalitu Donalda Trumpa. Systém Spojených států je odlišný od evropského. Málokdo si to uvědomuje, protože všichni jsme tzv. Západ. Spojené státy jsou ale jiný svět, země, kde má dravý individualismus mnohem větší význam než v Evropě. Alespoň zatím.

Stačí připomenout, že u kolébky evropského sociálního státu stála tzv. Beveridgeova zpráva z roku 1942. V době války, za vlády konzervativce Winstona Churchilla vypracoval ekonom a reformátor William Beveridge zprávu o tom, jak bojovat s „pěti nepřátelskými obry,“ ke kterým patří chudoba, nemoci, nezaměstnanost, špína a nevzdělanost. Zrodila se vize státu, který by i v kapitalistických podmínkách v případě potřeby dokázal pomoci člověku po celý jeho život – od kolébky do hrobu. Takto se formoval sociální stát, který v podstatě v Evropě stále ještě funguje. Byť se jej někteří ideologové a zlatokopové snaží rozpustit například „outsourcingováním“ povinností sociálního státu na podnikavé neziskovky.

Spojené státy nikdy nepřistoupily na zásady známé z Beveridgeovy zprávy. Americká společnost je rozkastovaná sociálně, ale i institucionálně například dosahem zdravotního systému. Požadavek posunout politickou kulturu směrem k evropskému sociálnímu státu není dominantní. Naopak hlasy, že povinnost nošení roušky je nepřijatelným zásahem do lidských práv, které v Evropě vnímáme jako okrajové, jsou ve Spojených státech mnohonásobně častější. Je to stále ještě mladá společnost, kde je vlastnické právo nejen posvátné, ale dané schopností ubránit majetek získaný často prazvláštními cestami. Chápání lidských práv jako svévole spojené se zbytečností porozumět problémům druhých je součástí amerického individualismu. Je to ve svém celku občanská společnost bez občanských ctností. Samozřejmě se zářnými výjimkami.

Teď k tomu přidejte předvolební křeč, kdy nikdo neví, co Trump provede. Právě poslal dvě letadlové lodi do oblasti čínského vojenského cvičení v Jihočínském moři. Tyto dvě letadlové lodi s doprovodem jsou historicky největší silovou formací na moři. Samozřejmě všichni vědí, že životnost takového operačního uskupení se v případě velké války počítá na minuty. Ne na hodiny či dny, na minuty. Přibližujeme se tak k velice riskantním mezinárodním provokacím z důvodu vnitrostátních volebních sporů.

Když se podíváme na rozklad Sovětského svazu, v konečné fázi byly rozhodující rozpory uvnitř armády a bezpečnostních struktur, které paralyzovaly jejich rozhodovací schopnost. Nic takového není ve Spojených státech v této chvíli vidět. Tamní systém i přes všechny výkyvy, hrůzy pandemie a bouře na ulicích zůstává ve své hloubce stabilní. Také si všimněte, že neexistují vůdcové občanských protestů; existují-li, jsou mediálně neviditelní, což není náhoda. Protestům chybějí symboly a jednotící rámcový program. Svrhávání soch není reformní program. To může jako program vyhovovat revanšistům v Praze 6, nikoliv zemi, jako jsou Spojené státy. Ty potřebují rekonstrukci – ne divadlo.

Přesto, ukazuje současné dění v USA na jakousi krizi západního modelu společnosti?

Ano, je to zatěžkávací zkouška a výjimečná situace. Nejsme schopní říci, jak často se může něco podobného opakovat. Je krajně nepříjemné být neustále připravený na takové katastrofy. Je to náročné ekonomicky, organizačně, psychicky. Jsem pro to, aby došlo k úpravám bezpečnostního systému, tak aby směřoval proti reálným hrozbám například v podobě přírodních pohrom a neplýtvat lidskými i materiálními zdroji na hrozby vymyšlené nejrůznějšími propagandisty.

Jak si ve světle současného dění vysvětlit dlouhodobou a celkem úspěšnou spolupráci některých amerických technologických gigantů s čínským režimem? Například Google pomohl s vývojem čínského cenzurovacího vyhledávače.

Americké společnosti se podílejí na vývoji sledovacích programů i v USA a v Česku. Všechny výzvy, které zní z Bruselu na téma: vytvořme podmínky pro to, aby se zastavilo šíření dezinformací... akorát místo nepřijatelné kritiky komunistické strany dáte nepřijatelné zpochybňování názorů, které přece pro milovaný lid s orwellovskou péčí připravila Česká televize. V počítači je to stejný algoritmus. Tvrdit, že západní zpravodajské služby neumí proniknout do osobních účtů, je naivní. Vše se musí brát vyváženěji a s chladnou hlavou. Samozřejmě že čínská společnost je organizovaná jinak. Jde

však především o konkurenční boj. Potřebujete vyhnat z trhu Huawei, řeknete, že pracuje pro čínskou vládu.

Rusové si před několika dny v referendu odhlasovali změnu ústavy včetně posílených pravomocí prezidenta Vladimira Putina, který nyní může ve funkci prezidenta teoreticky setrvat až do roku 2036. Jaký význam referendu přikládáte?

Diskuse kolem referenda se soustřeďuje na problém dalších volebních období Vladimira Putina. Předně, úpravy Ústavy Ruské federace mají širší podobu, je tam snad 206 úprav. Některé jsou mnohem zásadnějšího rázu a týkají se např. mezinárodního postavení Ruska. Změny například činí neplatnými rozhodnutí mezinárodních orgánů vůči Rusku, které jsou v rozporu s ruskou ústavou. Zajímavé jsou i zákazy majetku v zahraničí a dvojí občanství pro státní činitele. Ale nejen to.

Pokud jde o prezidentské období, osobně se domnívám, že princip pouze dvou prezidentských období je narušením ideálu demokracie. Lid by měl mít právo zvolit si, koho chce - tedy i kolikrát chce. Zásada pouze dvou volebních období se objevila v americké ústavě v roce 1951 poté, co byl čtyřikrát zvolen Franklin D. Roosevelt. A zemřel v úřadu. Mimochodem, jak dlouho je Angela Merkelová kancléřkou? Od roku 2005. Vadí to někomu? Vadí případně její politika, ne to, že vládne s třetí koalicí. Rusové si zásadu nechali vnutit do ústavy v době liberálního nadšení. Jak už jsem řekl, lid by měl mít právo zvolit si, koho chce. Stejně vládnou skupiny v pozadí, deep state. Když je prezident šikovný, vybere si včas nástupce, který udrží jeho linii.